

halvdag kring våld och hot i nära relationer

6 mars 2014

Hälsan är inte jämställd

- Fler kvinnor besöker sjukvården
- Fler kvinnor är sjukskrivna
- Kvinnor lever längre
- Fler män söker för sent för sjukdomar som kan förebyggas
- Fler kvinnor använder läkemedel och får biverkningar i större utsträckning
- Fler kvinnor än män diagnostiseras för depressiva symptom
- Fler män drabbas av olycksfall
- Fler män begår självmord, fler kvinnor försöker

(Folkhälsoinstitutet 2010; Socialstyrelsen 2009; Arbetsmiljöverket 2010)

Hälsa- och sjukvårdens ansvar

- 2§ Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen

(Hälso- och sjukvårdslagen 1982:763)

- Överenskommelsen 2014-15 (50 miljoner / år)
2014: genomföra åtgärder och analyser utifrån 2013 hpl. Mål och implementeringsstrategier inför 2015 för en jämställd sjukskrivningsprocess utifrån tidigare resultat och annat underlag, bl a analys av könsuppdelad statistik. Använda nationella statistiktjänsten. Med utgångspunkt i målen, utarbeta uppföljningsbara indikatorer eller nyckeltal. **Utveckla riktlinjer och handlingsplaner inom ämnesområdet våld i nära relation i arbetet med patienters sjukskrivning.**
2015: följa upp mål och indikatorer eller nyckeltal utifrån rapportering 2014. Redogör för hur kvalitetssäkring om en jämställd sjukskrivning följs upp i landstingens ledningssystem eller i uppföljningssystem för sjukskrivningsprocessen. Nationella statistiktjänsten ett underlag för analys. **Riktlinjer och handlingsplaner inom ämnesområdet våld i nära relation i arbetet med patienters sjukskrivning inom hälso- och sjukvården.**

FINSAM - Vad blir effekterna av insatserna?

Resultat för individerna efter deltagande insatser

- Andel som försörjer sig utan stöd efter insatsen ökar. För kvinnor från 8% till 20%. För män från 9% till 26%.

Uppföljning av finansiell samordning. Redovisning enligt Försäkringskassans regleringsbrev 2012

Genushanden

GENUSHANDEN

Kommentar:

Tumme: Kvinnor tillfrågas om sin familjesituation, men sällan mannen.
Tänk tvärtom: fråga mannen!

Pekfinger: Våld, hot och mobbing är en riskfaktor för långvarig sjukskrivning.
Mäns våld mot kvinnor dolt problem. Våga fråga, våga se!

Långfinger: Somatisk inriktning på männens diagnoser och psykosomatisk inriktning på kvinnors diagnoser. Stor risk att vi missar mäns depressioner! Risk för medikalisering hos kvinnan.

Ringfinger: RISK-bruk, alkohol mer skamligt för kvinnor. Fråga alltid, gör till rutin att kolla alla långtidssjukskrivna med prov.

Lilffinger: Män får tidigare specialtremisser, får större stöd av sin arbetsgivare. Männens rehabiliteras utifrån sitt arbete, medan risk för att kvinnor rehabiliteras utifrån sin sociala situation.

TÄNK TVÄRTOM -ALLTID!

Om patienten hade haft annat kön, hade Du tänkt annorlunda då?

SASSAM kartläggningen

Strukturerad arbetsmetod för sjukfallsutredning och samordnad

Kartläggning - INDIVID   rehabilitering

- Kroppsfunktioner
- Psykiska funktioner
- Stress - psykosomatik
- Substansintag
- Historik

Kartläggning - OMGIVNING

- Sociala förhållanden
- Arbetsförhållanden
- Utbildning
- Fritidsintressen
- Professionellt nätverk

- Socialtjänsten: nybesök
- Arbetsförmedlingen

Granskning försäkringsmedicinska beslutstödet

- Kända könsskillnader i symtom, prognos och behandling alltför sällan lyfts fram
- Skillnader som deltidssjukskrivning,
- Yrkets belastningsgrad exemplifieras med mansdominerade yrken
- Värdeladdade ord förekommer oftare i sjukdomar som kvinnor drabbas av
- Skrivningar om våld saknas

Forts beslutsstödet

- Skillnaderna främst till kvinnors nackdel men det finns även psykiska krisreaktioner i allvarliga sjukdomar inte lyfts fram i sjukdomar som drabbar män

Från Socialstyrelsens rapport Könsperspektiv i det försäkringsmedicinska beslutsstödet, dec 2013

EU rapport om mäns våld

- 33% = 62 miljoner kvinnor har upplevt fysiskt och/eller sexuellt våld efter 15 års ålder
  - En av tio har utsatts för sexuellt våld av annan person än partner anger att mer än en person inblandad. 5% utsatta för våldtäkt.
  - 67% har inte gjort någon anmälan
  - 55% har upplevt sexuella trakasserier.
  - 12% uppger sexuella övergrepp innan 15 år
- 42 000 kvinnor, 18-74 år, 28 europeiska länder. EU:s byrå för mänskliga rättigheter (FRA)

1. Nederländerna 2. Danmark 3. Sverige

- "Tredjen" högst andel kvinnor som utsatts för fysiskt och sexuellt våld av icke-partner (
- 20% har utsatts för psykiskt våld av nuvarande partner (51% om tidigare räknas)
- 81% har utsatts för sexuella trakasserier efter 15 år
- 17% har polisanmält det allvarligaste våldet
- 95% vet vart de ska vända sig för stöd

Konsekvenser enl EU-rapporten

- 21% av offren för sexuellt våld drabbades av panikattacker efter händelsen
- 35% blev deprimerade
- 43% upplevde svårigheter i relationer senare

Granskning försäkringsmedicinska beslutstödet

- Kända könsskillnader i symtom, prognos och behandling alltför sällan lyfts fram
- Skillnader som deltidssjukskrivning,
- Yrkets belastningsgrad exemplifieras med mansdominerade yrken
- Värdeladdade ord förekommer oftare i sjukdomar som kvinnor drabbas av
- Skrivningar om våld saknas

forts

- Skillnaderna främst till kvinnors nackdel men det finns även psykiska krisreaktioner i allvarliga sjukdomar inte lyfts fram i sjukdomar som drabbar män

”Efter ett år började helvetet. Hon såg på hans ögon så fort han kom innanför dörren om hon skulle få stryk på kvällen. En kväll i februari lade han en yxa mellan ögonen på henne och frågade: ”Hur vill du ha det? Vill du bli kluven mitt itu eller styckad i småbitar?”

”Från fängelset fortsatte han att trakassera henne via anstaltens tjänstetelefon.”

Utdrag ur *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*
(2008)

Våldet blir en förväntad del av livet

”En dag när man inte fick stryk var en bra dag”

Så uttryckte sig en ung och välutbildad kvinna det när hon beskrev sina ambitioner i livet tillsammans med en man som misshandlade henne brutalt, inte ville släppa henne och alltid lyckades spåra upp henne när hon försökte ge sig iväg.

(Ur Eliasson, 1997).

Intervjucitat

”Sen i maj då orkade jag inte längre utan då klappade hela kroppen ihop på mig, jag hade muskelinflammationer och värk överallt”

”Idag så inser jag att jag hade ju garanterat magkatarr, om inte magsår....jag kröp mellan sovrummet och toaletten för så ont i magen hade jag”

”Jag vet att jag ibland bad honom slå mig istället”

Mäns våld mot kvinnor

- Ett globalt samhälls- och folkhälsoproblem
- Våldet har sin grund i ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män på en strukturell nivå (FN, WHO)

Våld mot kvinnor är ett jämställdhetsproblem

Hur definiera våldet?

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet”

Förenta Nationerna 1993

Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor

Våld i nära relation - hur vanligt är det?

- 1 av 3 kvinnor utsätts någon gång för våld (FN)
- 1 av 5 kvinnor utsätts någon gång för våldtäkt (WHO)
- Våld mot kvinnor orsakar skada och död i samma omfattning som cancer (WHO 1997)
- 25 – 30 000 polisanmälningar per år i Sverige (BRÅ)
- 17 kvinnor mördas per år i Sverige (BRÅ)
- Internationell forskning visar att 25% anmäls, stort mörkertal
- 100 000 – 200 000 är antalet barn till misshandlade kvinnor i Sverige (Rädda Barnen)

Varannan sjukskriven hade varit utsatt för våld i Signeprojektet

- Långtidssjukskrivna i Haninge
- Träffa team. Frågade om våld.
- Individuella rehabplaner t ex stödsamtal, kortare utbildningar, kontakt socialtjänst
- Mätningar visar att kvinnorna mådde bättre, fler som levt med hot eller misshandel har lämnat relationen, många har bytt arbete.

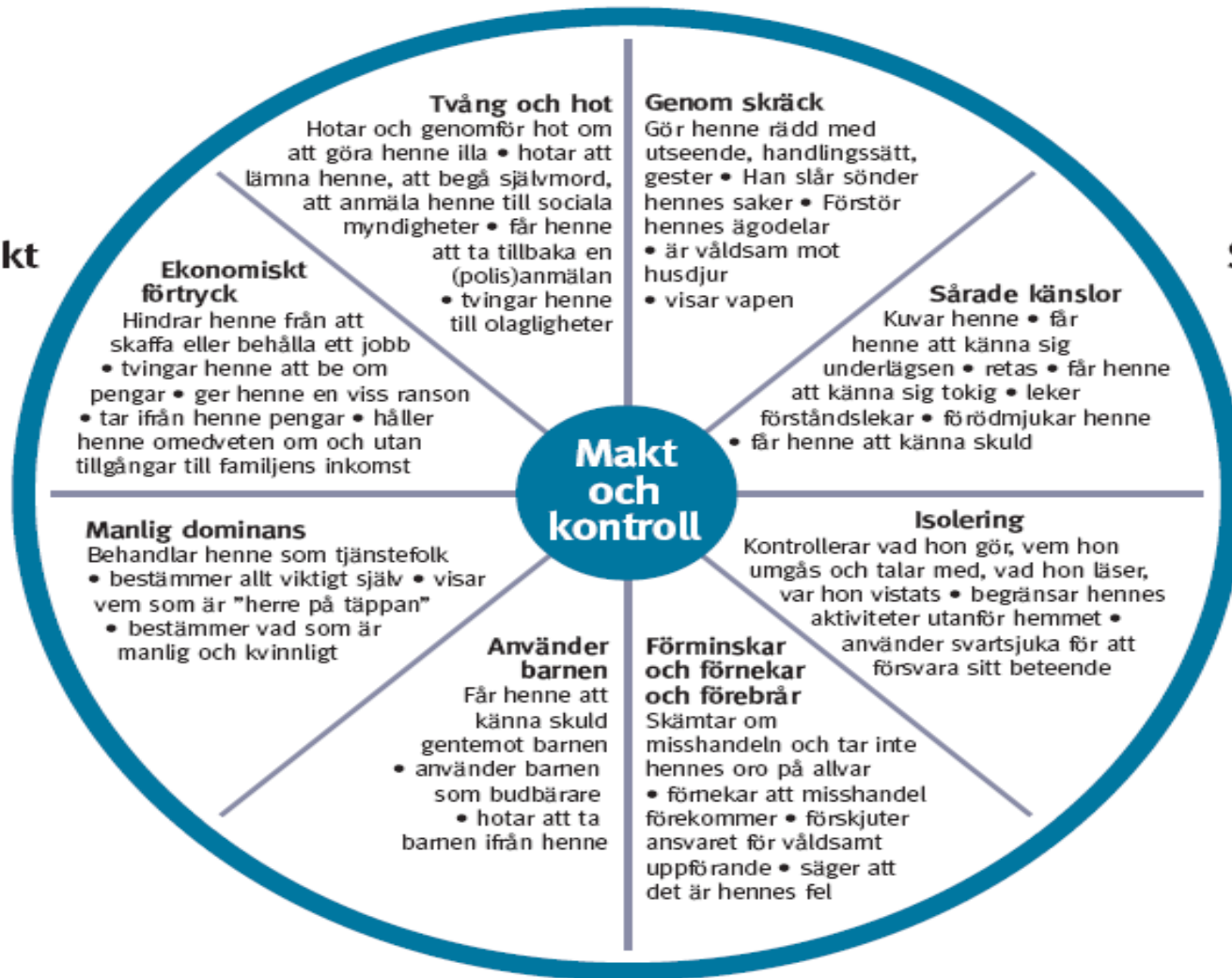
Kostnader i Sverige

- Uppskattas att 75 000 kvinnor drabbas, 16 kvinnor dödas, 4 män begår självmord
- Samhällsekonomiska kostnader 2,7 – 3,3 miljarder
- Sjukförsäkringen för våldsutsatta kvinnor kostar svenska staten 690 miljoner kronor per år.
- Dessutom långsiktiga konsekvenser för 85 000 till 190 000 barn som växer upp i familjer där våld förekommer.

Våld

Fysiskt

Sexuellt

Psykiskt

Alla män kan sluta slå den dag de tar ansvar för sina egna handlingar. Att sluta skylla ifrån sig är ett första steg i processen att återta greppet om sitt liv.

Det finns många sätt att utöva våld – psykiskt, fysiskt eller sexuellt. "Maktens cirkel", det s.k. Duluth-hjulet, visar några vanliga exempel.
Källa: Duluth-modellen, Minnesota Domestic Abuse Intervention Project
202 East Superior Street
Duluth, Minnesota 55802, USA
Tel +1 218 722 2781

Samtala om

- Vad tänker ni på när ni hör ordet våld?
- Vilken typ av våld ser ni? Vilka typer av våld finns det risk att ni missar?

Möter ni dem? Vilken beredskap har ni?

- Gå igenom checklistan, komplettera med egna frågor

Blunda

”Det är svårt att prata om det. På nåt sätt får man den uppfattningen att folk tror man är dum som är tillsammans med nån som betar sig på det viset. Så då säger man ingenting. Man tycker man får skylla sig själv på nåt sätt. Det är ju ett nerköp att vara tillsammans med nån som man vet gör en illa.”

(NCK, Att fråga om våldsutsatthet som en del i anamnesen)

Film från NCK

Samtala om

- Tror du kvinnan berättat om det psykiska och sexuella våld hon upplever om hon inte fått en direkt fråga?
- Hur skulle ni agerat om kvinnan kom till er?

Om inte upptäcks...

- onödiga utredningar,
- fel diagnos,
- behandling av symtom istället för orsak
- bristande rättsäkerhet

(NCK, Att fråga om våldsutsatthet som en del i anamnesen)

Reaktioner vid utsatthet för våld

I en direkt krissituation:

- ångest och rädsla
- skam och skuldkänslor
- osäkerhetskänslor och känslor av kraftlöshet
- sömnsvårigheter, yrsel, diaré

Reaktioner vid utsatthet för våld

På längre sikt:

- irritation och ilska
- depression
- ångest
- kronisk smärta; huvudvärk, muskelvärk, ont i magen
- ätstörningar
- PTSD

Kvinnorna vill prata om våldet om

- Klimat av säkerhet, stöd och trygghet
- Vårdgivaren är respektfull och empatisk
- Vårdgivaren tar sig tid att lyssna
- Vårdgivaren förklarar hur våldet påverkar hälsan
- Vårdgivaren inte pressar kvinnan!

(NCK, Att fråga om våldsutsatthet som en del i anamnesen)

Våga fråga – fler tillfrågas om

- Tydlig policy finns
- Rutiner
- Formulerade frågor
- Klar ansvarsfördelning
- Resurser och samverkan
- Utbildningsmöjligheter

(NCK, Att fråga om våldsutsatthet som en del i anamnesen)

Att få bearbeta

- *För mig var det bästa att träffa andra som hade varit utsatta för det som jag själv hade. Det spelar ingen roll att situationerna skiljer sig åt mycket från fall till fall. Det här var tjejer som förstod vad jag gick igenom själsmässigt och känslomässigt, en bekräftelse på att jag inte höll på att bli galen! Jag upplevde det som otroligt viktigt att få prata med människor som förstod utan att döma och där jag kunde släppa fram min "smutsiga byk". I mitt fall var det avgörande för att jag skulle kunna må bättre. Bara vetskapen om att jag inte är ensam hjälper mig på fötter igen och får mig att känna en inre trygghet. Jag har till och med mig själv nu, jag ger mig själv trygghet – en fantastisk känsla"*

"Linda" ur Grände 2007

Samtala om att fråga

- Frågar vi idag?
Om ja, på vilket sätt och vad ger det?
Om nej, vad behöver vi för att fråga?
- Exempel på frågor – gula kortet eller boken
Jämställda sjukskrivningar s 76 ff
- <http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/jamstallda-sjukskrivningar-arbetsbok-for-kvalitetssakrad-sjukskrivningsprocess.html>

Exempel frågor

- Har du någon gång blivit utsatt för att någon slagit dig, knuffat dig, bankat ditt huvud i väggen eller golvet, tagit struhtag på dig eller på något annat sätt försökt skada dig?
- Har någon hotat att slå dig eller göra andra saker med dig så att du har blivit rädd?
- Brukar någon skrika åt dig, säga nedsättande saker till dig eller kontrollera vad du gör eller på annat sätt utnyttja dig?
- Har någon tvingat dig till sexuella handlingar mot din vilja eller tvingat dig att bli vittne till sexuella handlingar mot din vilja?
- Har du varit utsatt för penetrerande sex mot din vilja?
- Är du rädd för någon i din närhet?

Stöd och resurser

- Nationellt Centrum för kvinnofrid, NCK
Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
- Utbildningar för yrkesverksamma, litteratur,
forskning www.nck.uu.se
- Se ”gula kortet” och Region Gotlands
Handlingsprogram Kvinnofrid

Hemläxa

- Se på ett ”patient/klient/kundfall” med ”våldsglasögonen”
- Fråga under en vecka alla patienter/kunder – vilka reaktioner, vilken fråga funkar. Ni som redan gör det – undersök hur era kollegor gör
- Se över rutiner och styrdokument – vad finns och vad saknas?
- Återträff i höst (troligen sep)

Några exempel på referenslitteratur

- *Att ställa frågan om våldsutsatthet som en del i anamnesen.* Nationellt Centrum för kvinnofrid. Finns också utbildningsfilm, handledning. Visitkort med 020-505050 och affischer.
- *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.* Heimer & Sandberg
- *I arbete med våldsutsatta kvinnor. Handbok för yrkesverksamma.* Grände, Lundberg
- *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess.* Holmberg & Enander
- *Hur går hon? Om att stödja misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser.* Enander, Eriksson, Fries, Holberg, Larsdotter, Olsson
- *Våld i hemmet – barns strategier.* Överlien
- *Lyckliga slut.* Alakoski
- *Rätten till sjukvård på lika villkor – rapport.* Diskrimineringsombudsmannen.